

Elinkeinoelämän keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, jätelain ja kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain muuttamisesta

Yleiset huomiot

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta eduskunnan talousvaliokunnalle.

EK tukee lähtökohtaisesti vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin ja tavaroiden korjaamisdirektiivin tavoitetta parantaa sisämarkkinoiden toimintaa. On tärkeää, että elinkeinonharjoittajilla on tasapuoliset toimintaedellytykset sisämarkkinoilla. Myös vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin tavoite vihreän siirtymän toteuttamisesta edistämällä erityisesti kiertotaloutta sekä puhdasta ja vihreää taloutta on kannatettava, samoin tavoite perusteettomien viherväittämien ja ”viherpesun” estämisestä.

EU-lainsäädäntö tuo yrityksille merkittävää hallinnollista taakkaa ja siksi onkin tärkeää, ettei sen päälle tuoda kansallista lisäsäätelyä. Hallituksen esityksessä tämä karikko on ansiokkaasti väistetty.

Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin täytäntöönpano

Direktiivin soveltamisala on laaja ja siihen liittyy vielä runsaasti avoimia kysymyksiä. **Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, kestävyysmerkinnän määritelmään liittyvän tietyn tulkinnanvaraisuuden vuoksi joidenkin nykyisin käytössä olevien merkintöjen osalta on vielä epävarmuutta siitä, tulevatko ne kestävyysmerkinnän määritelmän piiriin vai eivät** (HE s. 37). Tulkinnanvaraisuudet liittyvät esimerkiksi erilaisiin kotimaisuudesta tai ruokavaliosta kertoviin merkintöihin. Erilaisia ympäristö- ja kestävyysmerkintöjä on runsaasti käytössä kaikilla toimialoilla ja kaikenkokoisilla yrityksillä, minkä lisäksi joillain aloilla on esimerkiksi omia kestävyysitoumuksia. Tilanne aiheuttaa epävarmuutta yrityksissä ja hankaloittaa sääntelyn käytännön soveltamista.

Sääntelyn epäselvyys sekä direktiivin tiukka aikataulu voivat johtaa jopa siihen, että yritykset eivät uskalla viestiä vastuullisuustyöstään, mikä ei palvele kuluttajiakaan. Se, että kuluttajat saisivat entistä vähemmän tietoa valintojensa tueksi tuskin edistäisi direktiivin tavoitteita.

Muutokset kuluttajansuojalakiin

Kuluttajansuojalakiin lisättävän uuden 6 b § 2 mom osalta mietinnössä todetaan, kuinka *"[t]äytäntöönpanosuunnitelmaa ei tarvitse esittää erillisenä dokumenttina, vaan se voidaan esittää esimerkiksi osana elinkeinonharjoittajan kestävyysraportointia"* (s. 55). Kirjaus on kannatettava, sillä on tärkeää, että uudessa sääntelyssä vältetään päällekkäistä raportointia. Esimerkiksi kestävyysraportointidirektiivin (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) mukainen tai vastaava

siirtymäsuunnitelma, kuten SBTi (The Science Based Targets initiative) täyttää edellytetyn täytäntöönpanosuunnitelman vaatimukset.

Mainitun pykälän 3 mom osalta säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan ympäristöväittämän määritelmästä, kuinka "[e]sittämisen pakollisuudella viitataan siihen, että ympäristöväittämän esittäminen on Euroopan unionin oikeuden tai kansallisen lainsäädännön nojalla pakollista. Jos siis väittämän esittäminen olisi tällä perusteella pakollista, kyse ei olisi tässä momentissa tarkoitetusta ympäristöväittämästä" (s.55). On hyvä, että hallituksen esitykseen on lausuntopalautteen perusteella nostettu esimerkiksi laki energian alkuperätakuista, sillä energian alkuperätakuun perusteella annettavia tietoja ei tulisi katsoa kuluttajansuojalain mukaisiksi ympäristöväittämiksi.

Valtioneuvoston asetuksen uudistaminen ja perustelumuiatio

Luonnoksessa valtioneuvoston asetukseksi on käytetty määritelmiä koskevan 1 § sertifiointijärjestelmää koskevassa kohdassa 2 termiä "menetelmä" (s. 106), kun direktiivin 1 artiklassa direktiivin 2005/29/EY muuttamisesta ja esimerkiksi saman pykälän kestävyysmerkintää koskevassa kohdassa 1 käytetään vastaavissa kohdissa termiä "prosessi". Määritelmissä tulee selkeyden vuoksi pitäytyä direktiivin sanamuodossa.

Määritelmiä koskevan 1 § tunnustettua erinomaista ympäristösuojelullista tasoa koskevassa kohdassa 4 todetaan, kuinka tunnustetulla erinomaisella ympäristösuojelullisella tasolla tarkoitetaan "EU-ympäristömerkistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 66/2010 mukaista tasoa ja ETA-valtioissa virallisesti tunnustettujen kansallisten ja alueellisten EN ISO 14024 -standardin mukaisen tyyppin I ympäristömerkkijärjestelmien mukaista ympäristönsuojelullista tasoa ja muun sovellettavan ETA-valtioiden oikeuden mukaista parasta ympäristönsuojelullista tasoa" (s. 106). Muun sovellettavan ETA-valtioiden oikeuden mukaista parasta ympäristönsuojelullista tasoa voisi EK:n mielestä esityksen perusteluosiossa kuvata muun muassa kestävän rahoituksen taksonomian mukaisuus.

Aiemmin lausunnoilla olleessa työryhmän mietinnössä 2025:48 kuluttajansuojalain uudistamisesta vihreän siirtymän edistämiseksi valtioneuvoston asetuksen perustelumuiatioluonnokseen oli ehdotettu, kuinka kestävyysmerkintä voisi viitata "elinkeinonharjoittajan sitoumukseen noudattaa ympäristöä, yhteiskuntaa ja hyvää hallintotapaa koskevia periaatteita eli niin sanottuja ESG-periaatteita" (työryhmän mietintö s. 152). Tähän ei ole direktiivissä viitattu ja se laventaisi määritelmää kansallisesti, joten se tulee lopullista valtioneuvoston asetuksen perustelumuiatiota laadittaessa poistaa direktiiviin kuulumattomana.

Vihreän siirtymän kuluttajansuojadirektiivin kansallinen siirtymäaika

Komissio on vahvistanut 27.11.2025 julkaisemassaan Q & A-dokumentissa, että 27.9.2026 alkaen kaikkien kuluttajille tarjolla olevien tuotteiden, pakkausten tai palveluiden tulee olla uusien merkintöjä ja väittämiä koskevien vaatimusten mukaisia.

Ratkaisuksi puuttuvaan siirtymäaikaan komissio on ehdottanut lähinnä väitteiden peittämistä tai korjaamista tarroilla sekä lisätietojen lisäämistä myyntipisteisiin. Nämä eivät ole käytännössä toimivia ratkaisuja, sillä tuotteita valmistavat yritykset ovat sitoutuneet toimittamaan asiakkailleen lainsäädännön mukaisia tuotteita. Mahdollisuus poiketa tästä edellyttäisi sopimuskohtaisia neuvotteluja. Lisäksi miljoonien tuotteiden tarroittaminen veisi kuukausia ja aiheuttaisi merkittäviä kustannuksia yrityksille.

Vähittäiskaupan toimitusketjut ovat pitkiä, ja pakkausten päivittäminen vie aikaa. Ongelma korostuu erityisesti tuoteryhmissä, joissa varaston kierto on hidas ja säilyvyysajat pitkiä. Esimerkiksi makeisten säilyvyysaika on tyypillisesti 9–12 kuukautta, kahvin 12–15 kuukautta, viljatuotteiden 9–15 kuukautta, eläinruoan 18–24 kuukautta ja vauvanruoan 12–24 kuukautta. Kun kaupan alalla tilauksia tehdään jopa vuotta etukäteen, ilman siirtymäaikaan vanhaa varastoa ei yksinkertaisesti ehditä ajaa ulos hallitusti. Joulusesongin tuotteita valmistetaan ja tilataan monelta osin jo alkuvuodesta ja käytännössä yritykset ovat myyneet syksyn 2026 tuotteita ja sopineet niihin liittyvistä kampanjoista jo ennen komission Q & A-dokumentin julkaisua.

Eri tuotteissa on myös hyvin erilaisia merkintätapoja, joiden muokkaaminen tai poistaminen voi olla hyvinkin hankalaa. Esimerkiksi tekstiilien pesulappujen poistaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin tuotteissa olevien riippulappujen.

Epäselvän kestävyyttä koskevien merkintöjen määritelmän vuoksi tarkkaa tietoa siitä, mitä merkintöjä ja siten mitä tuotteita muutos koskee, ei vielä ole. Tällä hetkellä ei ole myöskään olemassa selkeää listaa sallituista merkinnöistä tai välttämistä. Esimerkiksi vähittäiskaupoissa on usein 5 000–40 000 tuotetta, joiden pakkaustiedoista ei ole keskitettyä tietokantaa. On epärealistista edellyttää, että merkinnät olisivat direktiivin määrittelemässä ajassa uuden sääntelyn mukaisia, kun tulkitoihin liittyy edelleen epäselvyyksiä ja lainsäädännön toimeenpano on kesken.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, erityisesti kestävyysmerkintää sekä ympäristöväittämiä koskeva uusi sääntely tulee aiheuttamaan elinkeinonharjoittajille joka tapauksessa valikoiman läpikäyntiä, uusien ohjeistuksien laatimista ja mahdollisesti tuotteiden poistamista, mikä vaatii merkittäviä resursseja ja voi aiheuttaa pahimmillaan jopa hävikkiä (s. 37 ja 45). Esimerkiksi elintarvikealalla muutos olisi omiaan aiheuttamaan tuhansien kilojen tarpeetonta ruokahävikkiä ja riskin toimituskatkoksiin (s. 37). **Käyttökelpoisten tuotteiden tuhoamista tai tämän välttämiseksi aiheutuvia kohtuuttomia kustannuksia ei voida pitää direktiivin tavoitteiden mukaisena.**

EK on työryhmän mietinnöstä 2025:48 kuluttajansuojalain uudistamisesta vihreän siirtymän edistämiseksi lausueksaan todennut, että tuotehävikin ja tarpeettomien kustannusten välttämiseksi varastossa olevat pakkausmateriaalit ja tuotteet olisi tärkeää voida myydä loppuun. Hormuzinsalmen kriisi on nostanut pakkausmateriaalien hintoja ja lisännyt epävarmuutta niiden saatavuudesta entisestään, joten ongelma on aiempaakin suurempi. Muiden merkintöjä koskevien säädösten kohdalla, kuten kertakäyttöisiä muovituotteita koskevan SUP-direktiivin 2019/904 kanssa, on sovellettu vastaavaa menettelyä.

Kuten hallituksen esityksessäkin todetaan, Suomi on yrittänyt aktiivisesti vaikuttaa sekä poliittisella että virkamiestasolla Euroopan komissioon, jotta ongelmaan saataisiin yhteinen, EU:n laajuinen ratkaisu (s. 46). Myös EK on eurooppalaisine yhteistyöjärjestöineen ja jäsenliittoineen vienyt viestiä tilanteen ongelmallisuudesta komissiolle jo erittäin hyvissä ajoin ja yrittänyt vaikuttaa EU:n laajuisen ratkaisun saamiseksi. Komissio on suhtautunut välinpitämättömästi yrityksiä uhkaaviin valtaviin kustannuksiin eikä se tule avaamaan direktiiviä. **Komission jääräpäisyys onkin jo pakottanut useat jäsenvaltiot ratkomaan tilannetta poikkeuksellisin keinoin.**

Hallituksen esityksessä säädetään soveltamisalaltaan rajatusta puolen vuoden siirtymäajasta myöhemmin annettavassa valtioneuvoston asetuksessa. Hallituksen esityksen liitteenä olevaan valtioneuvoston asetustuonnokseen on kirjattu kansallinen siirtymäaika, jonka mukaan asetuksen 2 §:n 4 ja 29–30 kohtaa sovellettaisiin vasta 27.3.2027 lukien markkinointiin, joka sisältyy ennen asetuksen voimaantuloa markkinoille saatettuun hyödykkeeseen tai sen pakkaukseen (HE s. 50, 68 ja 109).

EK on aiemmin vaatinut direktiiviin perustuvien säännösten soveltamisen lykkäämistä kuutta kuukautta pidemmällä ajalla, mutta jo hallituksen esitykseen ehdotettu siirtymäsäännös vastaa osaan direktiivin käytännön haasteista sekä vähentää riskiä tuotehävikistä ja kohtuuttomista lisäkustannuksista.

EK kiittää hallitusta rohkeudesta tuottaa kansallinen, direktiivistä poikkeava esitys, jolla puolustetaan suomalaisten yritysten toimintaedellytyksiä tilanteessa, jossa kustannuspaineet ovat muutenkin korkealla. Samanlaisen ratkaisuun on päädytty eräissä muissakin jäsenmaissa ja samaa harkitaan laajalti eri puolilla Eurooppaa.

Valtioneuvoston asetustuonnoksen kirjausta ennen asetuksen voimaantuloa markkinoille saatetusta hyödykkeestä tai sen pakkauksesta voisi silti harkita selvennettäväksi markkinoille saattamisen määritelmän osalta, koska määritelmä on eri laeissa paikoin erilainen. Tämä ei ole eduskunnassa käsiteltävä asia, mutta se on hyvä huomioida valtioneuvoston asetuksen perustelumuistiota kirjoitettaessa.

Lopuksi

Nyt ehdotetun siirtymäajan lisäksi ja yritysten valmistautumisen tueksi tarvitaan myös käytännönläheisiä tulkintaohjeita. On erityisen tärkeää, että komissio antaisi jäsenvaltioille Q & A-dokumenttia tarkempaa lisäohjeistusta direktiivin soveltamisesta, minkä lisäksi tarvitaan mahdollisimman pikaisesti kansallisen valvovan viranomaisen ohjeistusta. Vaikutustenarvioinnissa todetaan, että kuluttaja-asiamiehen on muun muassa päivitettävä elinkeinonharjoittajien tiedonantovelvoitteita ja markkinointia koskevia ohjeita sekä neuvottava elinkeinonharjoittajia ja kuluttajia uusien säännösten sisällöstä ja tulkinnasta. **On kuitenkin tärkeää, ettei tässä yhteydessä aseteta direktiivin yli meneviä velvoitteita tai tiukenneta lain tulkintoja.**

Komission ja kansallisen valvovan viranomaisen lisäksi myös lainsäätäjän olisi hyvä harkita tarkempia tulkintaohjeita kestävyysmerkinnän soveltamisen osalta. Oikeusministeriön työryhmän mietintöön 2025:48 kuluttajansuojalain uudistamisesta vihreän siirtymän edistämiseksi sisältyy valtioneuvoston asetuksen perustelumuis-tioluonnos, jossa on nostettu esille kestävyysmerkinnän tulkinnan rajaamiseen ja esimerkkien selkeyttämiseen liittyviä huomioita. On ensiarvoisen tärkeää, että lopul-liseenkin valtioneuvoston asetuksen perustelumui-stioon sisällytetään tarkempia tul-kintaohjeita siitä, millaisia merkintöjä voidaan pitää asetuksen määritelmän mukai-sina kestävyysmerkintöinä. Työryhmän muistiossa esimerkiksi todetaan, että yksin-omaan hyödykkeen kotimaisuuden ilmaisevaa merkintää ei lähtökohtaisesti pidetä kestävyysmerkintänä, vaikka alkuperää koskevilla merkinnöillä voidaan joissain ti-lanteissa pyrkiä viestimään myös ympäristö- tai yhteiskunnallisia ominaisuuksia. Tällaisia esimerkkejä olisi hyvä sisällyttää perustelumui-stioon enemmänkin.

Hallituksen esityksen mukaan valtioneuvoston asetusluonnokseen kirjattu siirty-mäsääntely heikentää osaltaan kuluttajien asemaa (s. 40). Kuten esityksessäkin todetaan, kuluttaja-asiamies voisi joka tapauksessa puuttua tarvittaessa harhaan-johtavaan markkinointiin yleislausekkeiden turvin ja siirtymäsääntely koskee ehdo-tettua uutta sääntelyä vain hyvin rajatusti ja lyhyehkön ajan. Vaikutuksissa kulutta-jiin on hyvä tuoda esiin riski siitä, että yritykset saattavat lainsäädännön vuoksi la-kata käyttämästä ympäristöväittämiä. Tällöin kuluttajat eivät saa lainkaan tietoa tuotteiden ympäristö- ja yhteiskuntavaikutuksista, ja vaikutus voi olla direktiivin ta-voitteiden vastainen. Erityisesti pienet yritykset, joissa on vähemmän resursseja, saattavat jättää markkinoimatta tuotteitaan ympäristöväittämin sertifiointikustannus-ten vuoksi, mikä heikentää kilpailun tasapuolisuutta sisämarkkinoilla.